काशी० । कदम्बककदम्बकैः कदम्बसमुदायैः स्वतुल्यक-दम्बशब्दवाच्यान् नीपान् महाकदम्बान् दृष्ट्वा कण्टकितैर्जातपुलकैरिवेत्युत्प्रेक्षा । [लयायाम् राजनि० ।

कदम्बी स्त्री कद-करणे अम्बच् गौरा० ङीष् । देवदाली-

कदर पु० कं जलं दृणाति दृ-अच् । १श्वेतखदिरे तस्य सेवनात् मुखस्थितस्य श्लेष्मणा संहतरूपजलस्य दारणात् "कदरो विशदो वर्ण्यो मुखरोगकफास्रजित्" इति भावप्र० तद्गुणमध्ये मुखकफनाशित्वोक्तेस्तथात्वम् । २पायसभेदे (छेड़ापायस) न० शब्दमाला । तस्य अम्लादियोगात् दुग्धान्तर्गतजलदारणात् तथात्वम् । कदः विह्वलकारिका अरा अस्य । ३क्रकचे(करात)मेदि०सुश्रुतोक्ते ४क्षुद्ररोगभेदे स च रोगः "समासेन चत्वारिंशत् क्षुद्ररोगा भवन्तीत्युद्दिश्य" "कदरम् अजगल्लिक इत्यादिना विभज्य "शर्करोन्मथिते पादे क्षते वा कण्टकादिभिः। मेदोरक्तानुगैश्चैव दोषैर्वेधादथापि वा । कोलमात्रः सरुक्स्रावो जायते कदरस्तु सः" लक्षितः (पाएरजासुडा) तत्र विभागे कदरमित्युक्तेर्नपुंसकताप्यस्य ।

कदर्थ पु०कुत्सितोऽर्थः कोः कद् । कुत्सितपदार्थे । ततः तत्करोतीति" णिच् । कदर्थयति कुत्सितमर्थं करोतीत्यर्थः । ततः क्त कदर्थितः । कुत्सितार्थीकृते । "भ्रष्टभूषणकदर्थितमाल्यः"माघः। ल्युट् । कदर्थनम् कुत्सिताथकरणे । युच् । कदर्थना तत्रैव स्त्री । अकदर्थं कदर्थं करोति च्वि कदर्थीकृ-क्त । कदर्थीकृत अभूतकदर्थे कदर्थतया कृते त्रि०। "केशैः कदर्थीकृतवीर्य्यसारः" किरा० ।

कदर्य्य त्रि० कुत्सितोऽर्य्यः स्वामी कुगतिस०कोः कद् । सति विभवे १अदातरि,क्षुद्रे । "आत्मानं धर्मकृत्यञ्च पुत्रदारांश्च पातयन् । यो लोभात् सञ्चिनोत्यर्थान् स कदर्य्य इति स्मृतः"इत्युक्तलक्षणे २अर्थसञ्चयकारके च ।"दीक्षितस्य कदर्य्यस्य बद्धस्य निगड़स्य च" "आत्रेयस्य कदर्य्यस्य वदान्यस्य च वार्द्धुषेः" मनुः "उवाच न मे जनपदे कदर्य्यो न मद्यपोनानाहिताग्निर्नाविद्वान् न स्वैरी" छा० उ० ।

कदल पु० कद-वृषा०कलच् । १रम्भावृक्षे मेदि० । २पृश्नौ (चाकुलिया) ३डिम्बिकायाम् (डिमि) शाल्मलिवृक्षे च स्त्री मेदि० । अजादेराकृतिगणत्वात् टाप् ।

कदली स्त्री काय जलाय दल्यते त्वगादौ जलबाहुल्यात् गौरा० ङीष् । १रम्भावृक्षे, अमरः । कदली गुणादि भावप्र० उक्ता यथा । "कदली वारणा मोचाम्बुसारांशुमतीफला । मोचाफलं स्वादु शीतं विष्टम्भि कफनुद्गुरु । स्निग्धं पित्तास्रतृड्दाहक्षतक्षयसमीरजित् । पक्वं स्वादु हिमं पाके स्वादु वृष्यञ्च बृंहणम् । क्षुत्तृष्णानेत्रगदहृन्मेहघ्नं रुचिमांसकृत् । माणिक्यमूर्त्त्यामृतचम्पकाद्या भेदाः कदल्याबहवोऽपि सन्ति । उक्ता गुणास्तेष्वधिका भवन्ति निर्दोषता स्याल्लघुता च तेषाम्"। रम्भायाश्च स्तम्भे जलाधिकयुक्तत्वात् शैत्याधिक्ययुक्तपत्रत्वाच्चतथात्वम् "कदली कदली करभः करभः करिराजकरः करिराजकरः"प्रसन्नरा० । अत्र द्वितीय कदलीपदम् शैत्यादिगुणयोगात् गौणमिति सा०द० समर्थितम् "ऐकान्तशैत्यात्कदलीविशेषाः" कुमा० । २वैजयन्त्याम्कदल्याकारपत्ररूपवस्त्रवत्त्वात् तथात्वम् अतएव माघे कदल्याः कामवैजयन्तीत्वेनौत्प्रेक्षणम् तदीयाकारसाम्यात् यथा । "जगद्वशीकर्त्तुमिमाः स्मरस्य प्रभावनीके तनवैजयन्तीः । इत्यस्य तेने कदलीर्मधुश्रीः प्रवनी केतनवैजयन्ती"माघः ।"क्रीडाशैलः कनककदलावष्टनप्रेक्षणीयः""यास्यत्यूरुःसरसकदलीस्तम्भगौरश्चलत्वम्"मेघ०। स्वार्थे कन् रम्भावृक्षादौ । "अभ्युल्लसत्कदलिकावनराजिरुच्चैः" माघः । ३हस्तिपताकायां हारा० । "कदलिका कामकारिणः"काद० । ४मृगभेदे "कदलीमृगमोकानि कृष्णश्यामारुणानि च । काम्बोजः प्राहिणोत्तस्मै" भा० स०४७अ०"मोकानि अजिनानि" नीलक० । तेन तस्य कम्बोजदेशस्थत्वं गम्यते तस्य च कदलीस्तम्भवदभङ्गुरपादकत्वात्तथात्वम् । कदल्याः फलं पुष्पं वा अण् तस्य लुप् लुपि स्त्रीप्रत्ययस्यापि लुक् । कदल तत्फले न० ।"पनसे कदलं कदले च घृतं घृते च लवणं लवणे च दधि"वैद्यकम् ।"कदली लवनी धात्री"इत्यादौ तु उपचारात् तत्फलपरता । संघे खण्ड च । कदलीखण्डतत्संघे न०।

कदलीकन्द पु० ६त० । रम्भामूले तद्गुणाश्च भावप्र०उक्ता यथा "शीतलः कदलीकन्दो बल्यः केश्योऽम्लपित्तजित् । वह्निकृद्दाहहारी च मधुरो रुचिकारकः" । "कन्दः कदल्यादलितोनितान्तं संस्वेदितो हिङ्गुघृतेन राद्धः। उद्धूलितः सैन्धवरेणुनाथ मरीचसंम्पर्कत एष रुच्यः"

कन्दलीकुसुम न० ६त० । (मोचा) कदलीपुष्पे । "कदल्याः कुसुमं स्निग्धं मधुरं तुवरं गुरु । वातपित्तहरं शीतं रक्तपित्तक्षयप्रणुत्"भावप्र०तद्गुणा उक्ताः । कदलीपुष्परम्भापुष्पादयोप्यत्र न०

कदलीदण्ड पु० ६त० । (थोड) ख्याते कदलीस्तम्भमध्यस्थे पदार्थे "कृत्तः खिन्नः सलिलविधृतः कृत्ततन्तुः प्रभिन्नः